

A PORTRÉ A GESZTUSFESTÉSZET I RÁNYÁBÓL

Vidákovich Sámuel

Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar

Festő szak, 2. évfolyam

Témavezető: Valkó László, Habil., Egyetemi tanár

Az ecsetvonások vonal természetüknél fogva, olyan kifejezőerővel rendelkező gesztusokként jelenhetnek meg, mint amilyeneket megszoktunk a művészettörténet által akció, vagy gesztusfestészetnek fémjelzett nonfiguratív festészetben. A képeimen ezzel az ősinék mondható módon törekszem egy gazdagabb, mélyebb jelentésekkel bíró ábrázolás felé, ahol a gesztusnak az ábrázolás tárgyában ugyanolyan, ha nem fontosabb szerepe van, mint magának a látványnak, ez esetben a portré alanyának. Tekintve hogy figurális képről van szó, tehát a modell belátható keretek közé szorít, kontrollálja ezeket a gesztusokat, vagyis a gesztusfestészetben előforduló véletleneket és esetlegességeket csökkenti. Gesztusaimnak, a kalligráfiához hasonlóan megfelelő tartalmat kell képviselniük nem csak a mozdulataikban, hanem színükben és egymáshoz viszonyított helyzetükben is. Rá vagyok kényszerítve arra, hogy a modell látványának lényegét próbáljam meg értelmezni és személyes véleményt alkossak róla, hogy azt a viszonyt fejezhessem ki, ami a modell és festője között jön létre. Ez a momentum szerintem a portréfestészet lényege. Viszont ezeknek a korlátoknak köszönhetően a gesztusok önkéntelenül is átalakulnak formát és tömeget meghatározó foltokká, funkcionális felületekké is. Ha ezek, és a tisztán jelenlévő gesztusok aránya nem megfelelő, akkor fent áll a veszély, hogy a kép lélekjelenlét hiányában nem lesz más, mint egyszerű tanulmány, vagy öncélú festékfoltok, és ilyen esetben szerintem nem beszélhetünk portréfestészetről, legkevésbé művészetről. A képeim tehát kifejezetten gesztusokra, és színekre épülő, ezen eszközök problematikájával is foglalkozó figurális portré ábrázolás, aminek célja, egy személyiség szubjektív művészi eszközökkel történő megjelenítése.

Le kell szögeznem, hogy azért választottam ezeket a képeimet „pályaműnek”(amely képek közül végül csak eggyel pályázom hivatalosan), mert egy jelentős gondolati állomásnak tartom őket eddigi kusza útkeresésemben. Az eddigi másfél éves egyetemi festészeti tanulmányaim során, főként az első évben szinte nem volt két egyforma munkám. Nem csak megjelenésükben, de eszmeiségükben, törekvésüket tekintve sem. Mégis a hiteltelenségtől félve törekedtem az egységes formanyelvre. Persze az ilyesmire nem lehet törekedni, mert ha egy festőhallgató egy olyan formába kényszeríti bele magát (főleg húsz évesen) ami nem az övé, az valójában önbecsapás, és összeomlásra van ítélve. E veszély ellenére úgy látom, hogy nem csak én, hanem minden

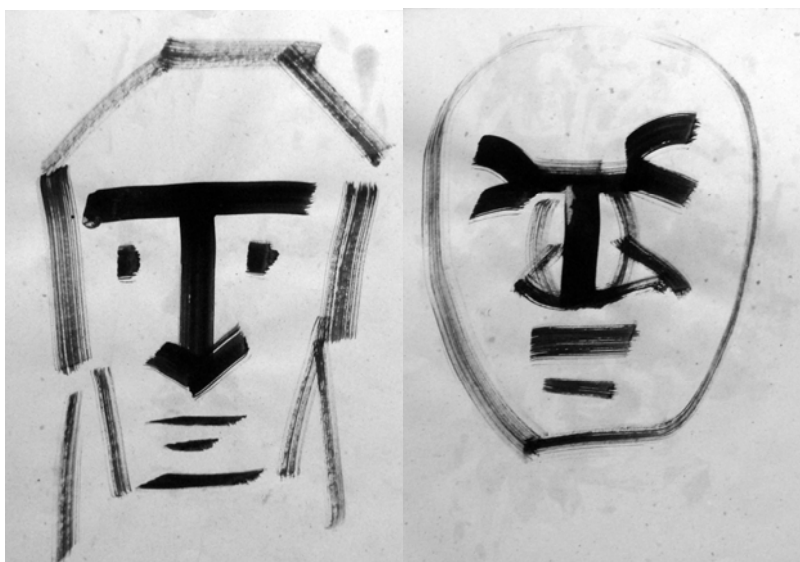
festőhallgató azon igyekszik, hogy megtalálja a saját nyelvezetét, hangját. (A megfelelő kontroll meglétével ezt helyes dolognak tartom.)

Én a zűrzavarosan eltérő irányokat mutató munkáimban elkezdtem kutatni az olyan vonásokat, stílusjegyeket, amelyek gyakorta fordulnak elő, és a magaménak érzem őket. Ezeket próbálom a törekvéseim szolgálatába állítani, vizsgálva eredetüket, lényegüket, fejlesztési lehetőségeiket. A „pályaművem” ebben a mechanizmusban tartom egy viszonyítási pontnak, mert mikor az azt alkotó képek elkészültek, segítettek megfogalmazni olyan gondolatokat, amik előtte és az óta is foglalkoztatnak, tehát a közös vonásokat. Ezek főleg festészeti, illetve az ábrázolás kérdései, de kizárólag a hagyományos, kétdimenziós táblakép festészet keretei között. Ezekben a kérdésekben a portré műfaja, mint egyfajta médium játszik szerepet már gimnáziumi tanulmányaim óta. Ez nem meglepő, hiszen a művészet alapvetően emberi, emberből fakadó, és az ember ábrázolásának egyik lehetősége a portré, amit rendszerint társítok az aktuális művészeti törekvéseimmel.

Ezek meghatározásában elsősorban festészeti élmények, inspirációk gyakorta egyéni értelmezése és kiválasztása segít, majd ezek ismételt szelekciója. Az ilyen élmények mindennaposak, de talán az eddig legjelentősebbek: Chaim Soutine kavargó mozdulatai vagy a Baselitz műveiből sugárzó erő, az absztrakt expresszionisták kifejezőmódja, a környezetemben tevékenykedő festőművészek erőteljes színhasználata, de nagy fontosságú: Goya: Senora Ceán Bermudez portréja, vagy El Greco angyali üdvözlétének különös fénye is. De ennek a kiválasztásnak a folyamata nem tud függetlenedni a saját, pontosabban a környezetemtől megörökölt világnézetemtől. Tehát a törekvéseim meghatározása nem csak az élmények egyéni értelmezésétől függ, hanem a megörökölt, vagy éppen tanult világnézettől is. Ezt olyan dolgok határozzák meg, mint a társadalmi helyzetem, a speciálisnak mondható magyar rajz és művészetoktatási filozófia szellemében folytatott tanulmányaim. Hangsúlyoznom kell, hogy gimnáziumi éveim alatt reklámgrafika szakon tanultam, vagyis főként tipográfiával foglalkoztam, majd ennek gyökerével, a kalligráfiával és értelemszerűen az ehhez tartozó betű és írástörténettel. Mivel az írásjelek eredetüket tekintve visszavezethetők a feljegyezni kívánt dolog rajzára, ezekkel a tanulmányaimmal magyarázom a gesztusfestészet felé irányuló érdeklődésemet. Magát a gesztusfestészetet általában a kínai kalligráfiával is hozzák összefüggésbe, de helytelen lenne azt állítanom, hogy nekem bármi közöm is

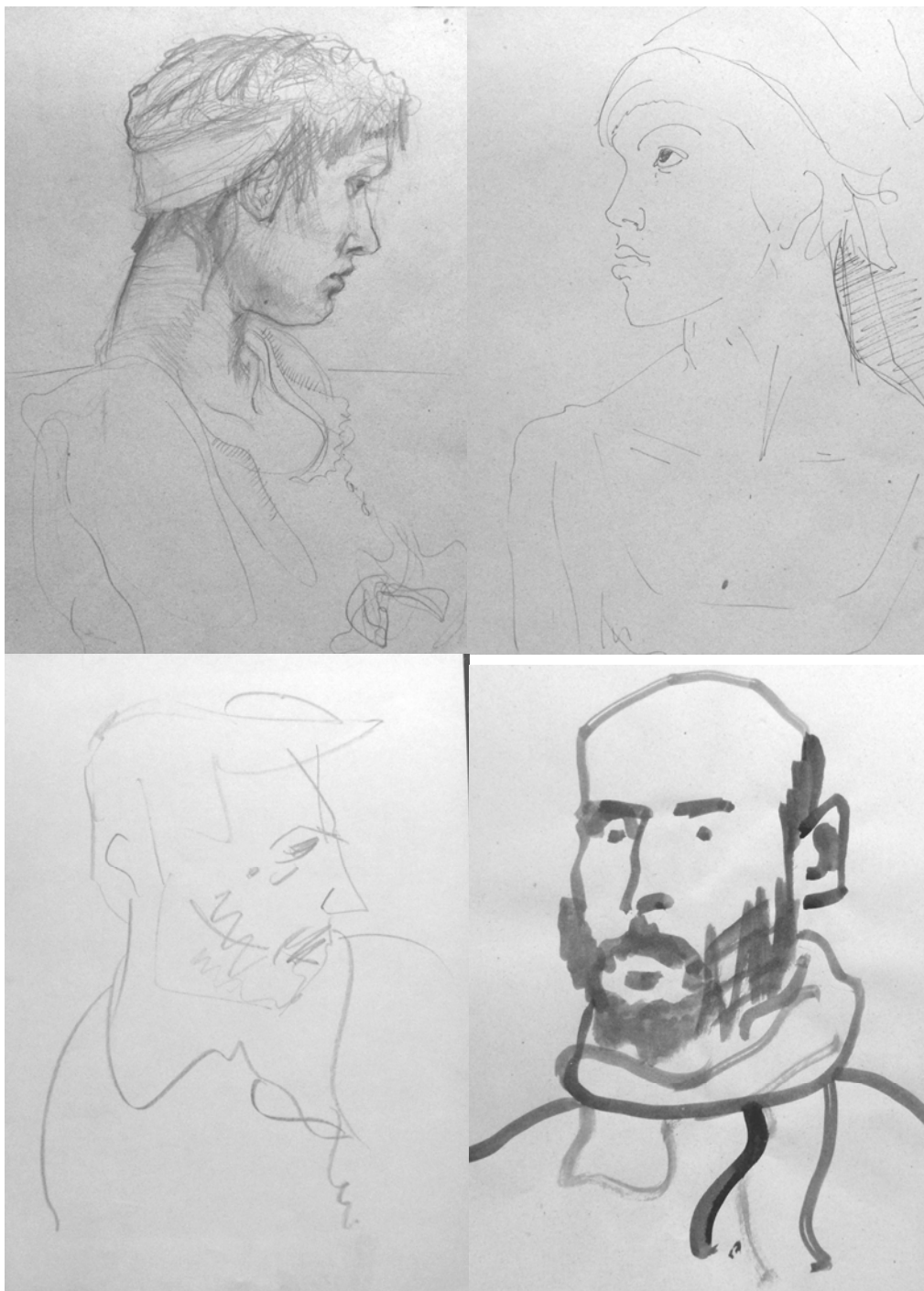
volna a távol-kelethez. Én a gesztusfestészetet kizárólag az európai kalligráfiában szerzett ismereteimmel hasonlíthatom össze, de azt gondolom, hogy az európai és a kínai írás bármennyire is különbözik egymástól, a lényegükben azonos eszközről beszélhetünk, ami szerintem maga a vonal, vagyis a gesztus, az a gesztus, ami képes kifejezni nem csak formákat, hanem érzéseket, elvont fogalmakat, akár egy ember portréját. (Ez utóbbira remek analógiának tartom Willem de Kooning portréit.) Ezen ismeretekben fontos kérdés volt számomra a jelszerűség mértéke, ugyanis:

„Pont-pont vesszőcske,
Készen van a fejecske.”

Ez a zavarba ejtő egyszerűség elbizonytalanított, ezért elkezdtem a vonalakat tanulmányozni. Eleinte teljesen absztrakt kompozíciókban, majd ezekkel párhuzamosan, élő modell utáni grafit ceruza portrékban, amelyekről fokozatosan próbáltam eltüntetni a fény árnyék viszonyokat, vagyis a formákat kizárólag vonalakkal akartam kifejezni. Majd elkezdtem azzal foglalkozni, hogy a két ellentétes ábrázolási nyelvet - vagyis a külső látványból, és a belső tartalomból táplálkozót - egyszerre használjam. Ezek a kísérletek azt erősítették bennem, hogy létezik az a jelszerű gesztus, ami elvárásaimat kielégítően meg felel egy portrénak. De segítettek rájönni arra is, hogy nem az a kérdés, hogy mennyire egyszerű egy jel, hanem az, hogy mennyire kívánja

meg a részletességet az a dolog, amit a jel ábrázol. Ezek után nem féltem bonyolultabb

megoldásokhoz folyamodni egy "smile"-nál, és ez az időszak már az, amikor megszülettek azok a munkák, amiknek gerince alkotja a pályaművem.

Ezek a képek igyekeztem a megfelelő hangulatot tükröző színekkel dolgozni, és mindvégig meg volt bennem a vágy, hogy ezek a színek (az öncélúság keretein belül)

minél intenzívebben jelenjenek meg. Ezek fölfestése közben törekedtem, hogy a festék a kompozíció egészét tekintve, mindig minden gesztusban a lehető legkedvezőbb vastagságban határozza meg a képet alkotó faktúrát és ritmust. Az első kép (Vörös és kék) megközelítőleg másfél óra leforgás alatt készült élő modell alapján. Ennél úgy érzem, hogy a portrét ténylegesen gesztusokkal sikerült meghatároznom. A sorrendben a következő (Hajnali kettő) képet egy impresszió emlékéből, de lényegében fotó alapján festettem. E miatt a konkrétság miatt a gesztusok valamelyest háttérbe szorultak. A harmadik képen (Réka) ismét élő modell után dolgoztam, de a befejezésnél már felhasználtam a fotó adta lehetőségeket, aminek következtében itt is egyfajta rajzi konkrétság alakult ki egyes helyeken. Ebből azt következtetem, hogy az ilyen fajta festészetben kénytelen vagyok Rembrandt sapkában, előrszegezett ecsettel megvívni csatámat a képpel, mert a fotó hajlamos eltávolítani a képem tárgyától, ami azt jelenti, hogy elvesztettem benne a lélekjelenlétem, és az szerintem a gesztusfestészet és az általam helyesnek tartott festészetnek is a lényege, ami nélkül minden próbálkozásom kudarcra van ítélve. Ez persze nem jelenti azt, hogy a fotó használatát helytelenek ítélném. A fotó szerintem nem csak számomra, hanem a kortársaim számára is rengeteg kiaknázatlan lehetőséget rejt, és a jövőben ezekkel is szeretnék foglalkozni.

Ezek a képek nem sorozat szándékával készültek, de mégis elválaszthatatlanul összetartoznak, mert egy gondolatmenetet alkotnak. Művészi értékükről nem az én tiszttem állást foglalni, de bízom abban, hogy egy gondolat vagy érzés művészi szándékkal és eszközökkel történő megjelenítése művészetnek tekinthető. Ha ez egy örök meg nem szűnő készítése az embernek, akkor ezeknek a munkáknak ma is lehet létjogosultsága a képzőművészetben, persze ettől még fönt áll az a veszély, hogy nem a releváns művészet kategóriájába fognak esni.